

Александар Миладиновић,* мср

Апстракт: Иако је увиђај у криминалистичкој литератури свакако једна од заступљенијих криминалистичких радњи, ипак постоје одређене недоумице око диференцијације увиђаја са сличним криминалистичким радњама. Те недоумице имају рефлексију и на практично криминалистичко поступање, штавише, чини се да криминалистичка пракса иде и корак унапријед у поистовјеђивању одређених радњи полиције оперативног карактера са увиђајем, који је доказног карактера, што не сматрамо адекватним криминалистичко-силогистичким поступањем. С друге стране, савремене технолошке иновације сасвим сигурно дотичу и криминалистичку праксу, и то много брже него што криминалистичка теорија успијева да то на адекватан начин елаборира, што је случај и са одређеним криминалистичким садржајима који могу да имају везе и са увиђајем. Услед наведеног, у раду ће се указати и на поистовјеђивање увиђаја и неких оперативних активности полиције, те ће се дати приједлог како да се одређене радње полиције, условљене актуелним технолошким развојем, инкорпорирају у истражну радњу увиђај.

Кључне ријечи: увиђај, лице мјеста, показ лица мјеста, увид у СМС.

УВОДНА РАЗМАТРАЊА

У пракси се јављају одређене недоумице у диференцијацији увиђаја и сличних криминалистичких радњи и мјера, као и дилеме да ли одређене активности полиције у суштини представљају увиђај. Узрок наведеном је свакако практично (волонтаристичко) перципирање увиђаја као криминалистичке дјелатности полиције које подразумева излазак на лице мјеста и предузимање конкретних криминалистичких активности у циљу непосредног уочавања трагова и утврђивања релевантних односа на самом лицу мјеста. Увиђај се посматра крајње поједностављено и тако му се приступа, чиме он у пракси постаје радња која се врши рутинерски и реда ради, са малом или чак и никаквом криминалистичко-оперативном

* Јединица за основну обуку – Полицијска академија Бања Лука, email: aaleksandarbl@yahoo.com.

и кривичнопроцесном релевантношћу. У циљу разјашњавања одређених неодумица, диференцираће се активности које имају сличности са увиђајем или и саме представљају, у доказном смислу, увиђај.

КРИМИНАЛИСТИЧКО-ТЕХНИЧКИ ПРЕГЛЕД ЛИЦА МЈЕСТА

Криминалистичко-технички преглед лица мјеста није нормативни, већ криминалистички појам. Он није одређен у ЗКП, ни као самостална радња, нити евентуално као услов или саставни дио увиђаја. Иако ова оперативно-тактичка и техничка радња није детаљније обрађена у криминалистичкој литератури, ипак није ни непознаница. У криминалистичкој литератури се углавном криминалистичко-технички преглед лица мјеста посматра као саставни дио увиђаја, односно почетна или једна од почетних, оријентационих фаза увиђаја (Максимовић, Тодорић, 1995: 159; Митровић, Ступар, 2002: 249). Другим ријечима, ова радња представља саставни дио увиђаја, и то најчешће његове статичке фазе или се предузима непосредно прије формалног почетка увиђаја, када је евидентно да ће се увиђај реализовати. Такође, у литератури је присутно и мишљење по којем би криминалистичко-технички преглед лица мјеста, као специфичан излазак на лице мјеста, могла бити и самостална радња, са доказним кредибилитетом, међутим, наведено мишљење није имало утицаја на кривичнопроцесну теорију, а поготово не на судску праксу (Водинелић, 1985: 547).

Међутим, поред два наведена приступа криминалистичко-техничком прегледу лица мјеста, у пракси је присутно једно погрешно перципирање, а на основу тога и поступање приликом предузимања ове радње. Наиме, у дијелу практичног поступања полиције, у појединим ситуацијама, криминалистичко-технички преглед лица мјеста не претходи увиђају, већ он супституише увиђај, односно након изласка на лице мјеста, увиђајна екипа не врши увиђај, већ констатује да на лицу мјеста „нема трагова“, те непосредним визуелним опажањем „изврши“ криминалистичко-технички преглед лица мјеста, сматрајући да је на тај начин констатовала чињенице, односно њихово непостојање које је требало констатовати увиђајем. Наведено поступање је карактеристично за лица мјеста на којима нису видљиви трагови кривичног дјела. Наравно, овакво поступање је израз професионалног незнања и личне лијености и незаинтересованости лица која на овај начин супституишу предузимање релевантне истражне радње доказно и релевантним изласком на лице мјеста, те је разумљиво да је ова пракса погрешна, из неколико разлога.

Доласком на лице мјеста на којем нема видљивих трагова, односно у случајевима када их увиђајна екипа није констатовала, она се одлучује за

вршење криминалистичко-техничког прегледа лица мјеста, без вршења увиђаја. Наведено се најчешће састоји у непосредном визуелном прегледу лица мјеста, и то уже околине, те евентуалном фотографисању таквог изгледа. Овдје се поистовјећује увиђај са прегледом лица мјеста, а основ за одлучивање за оперативно-тактичку радњу јесте њена практична једноставност приликом предузимања, а поготово након предузимања. Док се код увиђаја тужилац мора обавијестити о кривичном дјелу, те се мора сачинити и записник о увиђају, са припадајућом документацијом, па потом прослиједити извјештај о извршеном дјелу, дотле је код криминалистичко-техничког прегледа лица мјеста процедура далеко једноставнија. Сем изласка на лице мјеста, непосредног визуелног прегледа, те евентуалног фотографисања лица мјеста и сачињавања службене забиљешке или извјештаја, других активности нема. У суштини, разлика у процедури између увиђаја и криминалистичко-техничког прегледа лица мјеста је иста као и када је у питању диференцијација истражних радњи и оперативно-тактичких радњи и мјера.

У наведеном се види суштинско криминалистичко незнање увиђајне екипе која се определијели за овакво поступање. Увиђај се не састоји само у непосредном опажању, а поготово не само у визуелном опажању (иако оно чини основу увиђаја), већ он представља синергију многобројних радњи на самом лицу мјеста (посматрања, опажања, мјерења, изазивања, фиксирања, изузимања, фотографисања...) у циљу констатовања чињеница релевантних за конкретно кривично дјело, односно за кривични поступак (Жарковић, 2005). За разлику од наведеног, криминалистичко-технички преглед лица мјеста, као што и сам назив ове радње каже, састоји се само у непосредном визуелном осматрању лица мјеста. Практичним поистовјећивањем увиђаја са криминалистичко-техничким прегледом лица мјеста, увиђај се осиромашује, те се своди на пуко визуелно осматрање, што он свакако није. Међутим, имајући у виду да се у пракси увиђај релативно често и врши на тај начин, односно да се састоји једино или примарно од посматрања, није тешко примијетити основ по којем припадници полиције са квазикриминалистичким знањем поистовјећују увиђај са криминалистичко-техничким прегледом лица мјеста. Наведено је примјер како некриминалистичко, лаичко предузимање конкретне радње (као, нпр., увиђаја) даље доводи до волонтаризације и пауперизације криминалистичког рада које свакако да неће дати резултате који представљају мисију криминалистике као науке и као практичне дјелатности.

Већ је претходно наведено да криминалистичко-технички преглед лица мјеста чини саставни, често почетни дио увиђаја, али да увиђај далеко надилази ову радњу (и квалитативно и квантитативно), јер представља синергију многобројних радњи и активности на лицу мјеста.

У првом реду, погрешан је основ који се наводи за ову супституцију. Наиме, као разлог невршења увиђаја, већ само криминалистичко-техничког прегледа лица мјеста, наводи се да на лицу мјеста не постоје трагови, услед чега нема ни потребе вршити увиђај. Овим изговором се пренебрегава чињеница да свако кривично дјело изазива одређене трагове који се налазе (и) на лицу мјеста, само је питање да ли су они видљиви или голимокомневидљиви, односно дали се криминалистичким знањем увиђајне екипе и криминалистичко-техничком опремом којом увиђајна екипа располаже они могу констатовати на лицу мјеста или не могу. Другим ријечима, овдје се пренебрегава да су трагови на лицу мјеста увијек присутни, само што је могуће да се, из претходних разлога, они не констатују. Наравно, њихово неконстатовање не може се тумачити као изостанак ових трагова. Задатак увиђаја јесте управо проналазак, констатовање, обезбјеђивање, фиксирање и изузимање ових трагова, из чега је разумљиво да се сам увиђај мора реализовати, јер тек се увиђајем, а не пуким прегледом лица мјеста (што криминалистичко-технички преглед и јесте), може констатовати да трагови нису констатовани на лицу мјеста.

Надовезујући се на проблем неконстатовања видљивих (материјалних) трагова на лицу мјеста као основа невршења увиђаја, увиђајна екипа пренебрегава још један проблем, а то је констатовање негативних чињеница на лицу мјеста, односно констатовање негативног чињеничног супстрата на лицу мјеста. Наиме, изостанак (видљивих) трагова на лицу мјеста, поред постојања нелогичних или изостанка логичких трагова, јесте један од индикатора фингираних кривичних дјела. Изостанак трагова на лицу мјеста или констатовање нелогичних трагова на лицу мјеста, познатије као негативне чињенице или негативно чињенично стање, јесте индиција да се ради о фингираним кривичним дјелима. Уколико се код оваквих кривичних дјела, односно на лицу мјеста оваквих кривичних дјела не врши увиђај, поставља се питање како уопште констатовати то негативно чињенично стање, односно негативне чињенице, те као једну од верзија, у смислу плурализма верзија приликом планирања криминалистичке истраге у току (Матијевић, 2015: 93) или након вршења увиђаја, поставити и верзију о фингираности пријављеног догађаја. Разумљиво је да ће управо изостанком вршења увиђаја изостати и чињенични (негативни) супстрат који омогућава афирмисање и потврђивање (додуше, и негирање) ове верзије. Наравно, ово није једини механизам за постављање (и афирмисање) верзије о фингираном кривичном дјелу, али је свакако примаран, а често и неопходан како би се ова верзија потврдила или негирала.

Услед наведеног, разумљива је неоснована, контрапродуктивна, погрешна пракса поступања полиције на оваквим мјестима кривичног догађаја. Умјесто да се услед неперципирања (видљивих) трагова на

лицу мјеста увиђај изврши управо како би се утврдио основ изостанка (видљивих) трагова на лицу мјеста, те на тај начин провјерила верзија о фингираности, увиђајна екипа поступа дијаметрално супротно, бирајући практично лакши, али криминалистички погрешан начин, те уопште не врше увиђај, пренебрегавајући, с једне стране, да би то помогло у провјери верзије о фингираном дјелу, док с друге стране управо тај изостанак (видљивих) трагова изискује потребу да се увиђају приступи чак и стручније, детаљније, брижљивије...

На крају, поставља се питање доказног капацитета криминалистичко-техничког прегледа лица мјеста, без обзира на чињеницу да ли ће се том приликом констатовати одређени трагови или не. С обзиром на то да је криминалистичко-технички преглед лица мјеста оперативно-тактичка радња и да нема доказни карактер, разумљиво је да се евентуално констатовано чињенично стање, па чак и уколико је оно негативно чињенично стање, не може користити као доказ на суду, односно да резултат ове радње уопште нема доказни капацитет, за разлику од увиђаја, наравно.

Услед наведеног, поставља се онда и питање зашто уопште и радити криминалистичко-технички преглед лица мјеста, ако се не ради увиђај, односно какав је уопште значај, вриједност и употребљивост ове радње. Наравно, уколико нека криминалистичка радња нема доказни капацитет и значај, не значи и да нема оперативну употребљивост. Слично је и са криминалистичко-техничким прегледом лица мјеста. Из претходно наведеног не би требало закључити да ова радња апсолутно нема мјеста у практичном криминалистичком раду. Наравно да има, али у изузетно мањем броју ситуација, односно ову радњу треба примјењивати изузетно рестриктивно, и то само као увертиру у увиђај или неку другу радњу и мјеру на одређеној локацији, а никако као замјену за увиђај.

ПОКАЗ ЛИЦА МЈЕСТА

Један од доказа да криминалистичка теорија, а поготово нормативни оквир криминалистичког поступања, не прати криминалистичку праксу јесте радња која се у пракси често назива показ(ивањем) лица мјеста. Иако се често мисли да је ова радња новијег датума и да је разумљиво што није нашла (веће) мјесто у криминалистичкој литератури, наведено није тачно. Наиме, о овој криминалистичкој радњи, њеном оперативном и (потенцијално) доказном значају, као и о неопходности нормативног регулисања, писао је још и Водинелић, који је указивао на праксу полиције да их, након признања, осумњичени одводи на локације на којима показује предмете и средства кривичног дјела или

на лица мјеста. Образлажући наведено, аутор је истицао занимљивост да „доказна теорија ћутке прелази преко овог сазнања, иако се оно, по природи саме ствари, намеће неодољивом снагом“ (Водинелић, 1985: 547). Чини се да се ни након неколико деценија ништа није промијенило, ни у криминалистичкој, ни у судској пракси.

Под показом лица мјеста, у криминалистичкој пракси се подразумева указивање осумњиченог на локацију која представља мјесто извршења кривичног дјела, мјесто скривања леша, мјесто скривања или одбацивања релевантних предмета кривичног дјела (средства извршења, одјеће, других предмета...). Показ лица мјеста се врши од стране осумњиченог који је, најчешће, лишен слободе, усљед чега се ова радња изводи уз надзор полицијских службеника. Такође, осумњичени, по правилу, сарађује са полицијом, те је приликом криминалистичке обраде и испитивања указао на локације које су, најчешће, полицији биле непознате, те их и одвео на конкретно лице мјеста. У пракси се показ лица мјеста од стране осумњиченог фотографише и о томе сачињава фото-документација.

Иако је несумњив фактички значај ове радње, а није за потцијенити ни оперативни (иако је, по правилу, показ лица мјеста само сегмент већ реализоване криминалистичке истраге, с обзиром на то да је предузето испитивање осумњиченог које би, по правилу, требало да се реализује на крају криминалистичке обраде, када се располаже са највећим квалитетом и количином доказног материјала релевантног за испитивање осумњиченог), проблем који се појављује јесте како ову активност „преточити“ у истражну активност, односно у истражну радњу, те тако њоме обезбиједити релевантан доказ за кривични поступак. Другим ријечима, како оперативну информацију (коју даје осумњичени) трансферисати у доказну информацију релевантну за коришћење у кривичном поступку.

Осврнућемо се на досадашњу праксу, те дати и одређене смјернице за унифицирање и побољшање актуелне праксе, поткрепљујући то досадашњим теоријским промишљањима на ову тему и актуелним нормативним оквиром.

Разумљиво је да је показ лица мјеста могућ само уз (активну) сарадњу осумњиченог, односно у оним случајевима када осумњичени признаје извршење кривичног дјела, те конкретно признање поткрепљује и указивањем на спорна лица мјеста, нудећи и конкретну сарадњу, односно жели да покаже спорна лица мјеста и на тај начин поткријепи властито признање. Из наведеног слиједи закључак да се прије самог предузимања показа лица мјеста од осумњиченог мора узети изјава, односно он се мора испитати у својству осумњиченог, гдје ће у оквиру властите изјаве навести и описати лице мјеста, те околности релевантне за конкретизацију, локализацију и индивидуализацију лица мјеста,

предмете (или леш) који ту треба да се нађу, начин скривања или одбацивања предмета, итд. Поред уобичајених елемената који треба да чине изјаву осумњиченог у којој он признаје дјело, у изјави у којој се указује и на лице мјеста треба посебно обратити пажњу на опис лица мјеста, његову индивидуализацију, начин одабира лица мјеста, период од скривања, одбацивања или закопавања предмета, ко је још знао за лице мјеста... Евидентно је да се наведено односи на секундарно лице мјеста, односно на оне локације на којима се могу пронаћи трагови и предмети у вези са кривичним дјелом, док се (наведено) изузетно ријетко односи на примарно лице мјеста, односно локацију гдје је извршилац извршио радњу извршења дјела или гдје је наступила посљедица дјела. У изјави је важно навести и исказану спремност осумњиченог да покаже лице мјеста.

Овдје је битно предуприједити један могући пропуст. Наиме, и са фактичке, и са формалне стране, испитивање осумњиченог се мора реализовати прије показа лица мјеста, што је потребно констатовати и у Записнику о испитивању осумњиченог и у писмену о показу лица мјеста. Другим ријечима, период узимања изјаве од осумњиченог (констатован у Записнику) треба да претходи периоду предузимања показа лица мјеста (што ће се констатовати у адекватном писмену о показу лица мјеста). Наравно, након показа лица мјеста, уколико се укаже потреба, може се узети и додатна изјава од осумњиченог, поготово уколико неочекиване околности са лица мјеста то налажу (нису пронађени предмети, пронађено више предмета, предмети нису у очекиваном стању, стање ствари се не слаже са изјавом осумњиченог...).

Испитивање осумњиченог и његово признање у изјави јесте неопходно, али није довољно да би се адекватно фиксирао показ лица мјеста, а поготово није лишено многобројних ограничења доказног капацитета у каснијем извођењу доказа пред судом на главном претресу, усљед многобројних ограничења испитивања осумњиченог и садржаја његове изјаве као доказа. Усљед наведеног, неопходно је и на друге начине обезбиједити резултате показа лица мјеста, поготово у оним ситуацијама када се не располаже са таквим квалитетом и количином доказног материјала, па су резултати до којих се дође показом лица мјеста најчешће и најбољи, често и једини.

У том циљу, пожељно је на лицу мјеста, приликом показа лица мјеста, извршити увиђај и констатовати чињенично стање које ће, између осталог, подразумевати и проналазак, обезбјеђивање, фиксирање, фотографисање и изузимање релевантних трагова и предмета кривичног дјела који се налазе на лицу мјеста. Наравно, и уколико се на лицу мјеста не нађу ти предмети за које осумњичени тврди да су се ту налазили, односно да би требало да се налазе ту, и наведено треба адекватно записнички фиксирати, јер оно може да представља негативну чињеницу,

односно негативно чињенично стање током каснијег поступка и одбране осумњиченог. Веома је битно у Записник навести и фотографски фиксирати (констатовати) присуство осумњиченог на лицу мјеста, као и његово показивање (указивање) на конкретно лице мјеста, дијелове локације, конкретне предмете и слично, на основу чега ће се закључити његово добровољно признање, као и само познавање стања ствари у конкретном случају на конкретној локацији. Овдје, чак и више него у другим случајевима, долази до значаја подударност између фиксирања лица мјеста и самог показа лица мјеста записнички и фотографски, јер је разумљиво да оно не смије да одудара у одређеним сегментима који могу да буду спорни у доказном поступку на главном претресу.

Из наведеног произлази закључак да је пожељно да се показ лица мјеста, као извор оперативне информације, испитивањем осумњиченог (претходно, те евентуално и накнадно) и вршењем увиђаја (истовремено) трансферише у доказну информацију, односно у извор доказа релевантан и употребљив у току доказног поступка. Наравно, ово важи када је у питању отворени простор подобан за вршење увиђаја. У другим случајевима, када осумњичени наводи да се одређени спорни предмети налазе у одређеним просторијама, кућама, становима и слично, разумљиво је да ће се вршити претресање тих објеката.

СНИМАК ВИДЕО НАДЗОРА

За сљедећу недоумицу се не би могло рећи да је производ криминалистичког незнања, већ превасходно посљедица недостатка (уједначене) праксе изазване новим технологијама са којима се криминалистичка и кривичнопроцесна пракса свакодневно сусрећу. Односи се на питање изузимања снимка видео-надзора којим је „покривено“ лице мјеста или његова даља околина, и на којем се налази (претпоставка је) меморисан (снимљен) и сам чин извршења дјела или су снимљене одређене релевантне чињенице и околности за оперативну или доказну функцију полиције. Сматрамо да наведени проблем ипак није компликован колико се у први мах чини. Досадашња пракса криминалистичког поступања приликом изузимања видео-надзора је диференцирала неколико начина.

У првом реду, снимак видео-надзора (за спорно вријеме) нарезиван је на ЦД, након чега се лицу које га предаје издаје потврда о привременом одузимању предмета, односно самог ЦД, без прецизирања садржаја (нарезаног снимка) самог ЦД. Наравно, наведено се примјењивало у случају када лице које посједује снимак (власник или корисник видео-надзора) сарађује са полицијом и жели добровољно да преда такав

снимак. Међутим, сматрамо да овај начин изузимања снимка видео-надзора није прихватљив, из најмање два разлога. С једне стране, ЦД јесте предмет, међутим, он се не одузима због њега самог, већ усљед његове садржине, а то је снимак, односно дигитални садржај који се и не мора похрањивати на ЦД, већ може и на други начин (УСБ, достављање електронским путем...). С друге стране, приликом нарезивања ЦД-а, нарезује се садржај (снимак) у који се већ имао увид, што отвара питање законског основа и начина тог увида, што може да изазове одређене процесне потешкоће накнадног коришћења тог снимка као доказа. Уколико наведеним проблемима додамо и чињеницу да у великом броју случајева власници или корисници система видео-обезбјеђења не желе да сарађују, разумљиво је да овај основ изузимања видео надзора треба избјегавати.

Други случај поступања је сличан претходно наведеном, а подразумијева процедуру претресања објеката у којима се налази систем видео-надзора са циљем одузимања, односно изузимања спорног снимка. Наведено се предузима у складу са одредбама ЗКП које регулишу претресање. Процедура подразумијева достављање захтјева за издавање наредбе за претресање у којем се, поред неопходних елемената, прецизира шта се одузима, као и локација гдје се (и у којем облику) налази. Ово се посебно примјењује када власници или корисници система видео-надзора одбијају сарадњу са полицијом засновану на претходно елаборираном случају.

Трећи начин поступања сматрамо најадекватнијим и практично најједноставнијим за реализацију. Наиме, приликом вршења увиђаја, имајући у виду да увиђај представља непосредно опажање, разумљиво је да ће се тим опажањем визуелно уочити постојање система видео-надзора, а потом и релевантност „покривености“ постављених камера. Управо то непосредно опажање и чини суштину увиђаја, без обзира на то што се оно може вршити и одређеним техничким и другим помагалима. Усљед наведеног, сматрамо да се то опажање треба записнички фиксирати и констатовати, уз констатовање и положаја и „покривања“ камера, те других релевантних околности овог специфичног дигиталног трага (јер оно управо представља траг, без обзира на то што је тај траг у дигиталном, нефизичком облику). С обзиром на то да се овдје ради о дигиталном трагу који је, као такав, подложен контаминацији, компромитацији, па чак и брисању, потребно га је очувати на материјалном објекту (предмету). Усљед наведеног, потребно га је на одређени начин изузети из система видео-надзора, а то се може учинити нарезивањем на ЦД, снимавањем на преносну меморију (УСБ) или електронским просљеђивањем. Међутим, начин изузимања није битан колико је битно адекватно записничко фиксирање самог електронског трага (спорног снимка) и констатовање начина изузимања снимка како би се исти накнадно могао користити

као извор доказа (нпр., за дигитално вјештачење). Предност наведеног начина доказног обезбјеђења спорног снимка јесте и у његовој практичној једноставности, с обзиром на то да увиђајна екипа није оптерећена компликованом процедуром која је карактеристична за претресање и привремено одузимање предмета, док се, с друге стране, сам чин увида у меморисани снимак констатује кроз записник, а то и чини већи садржај увиђаја (непосредно опажање).

Међутим, сматрамо да наведени начин изузимања није прихватљив у свим случајевима. У случају када се централна меморијска јединица видео-надзора налази на лицу мјеста, овај начин би се могао примијенити. Међутим, уколико се централна јединица система видео-надзора налази ван лица мјеста, сматрамо да се наведено не може користити, јер се увиђај не врши на том мјесту (локалитет централне јединице), већ на мјесту инсталираних видео-камера. У овом другом случају би се морао користити један од претходно елаборираних начина изузимања снимка видео-надзора, с тим што је и у овом случају у записнику неопходно констатовати положај и „покривање“ камера видео-надзора.

УВИД У СМС

У криминалистичкој пракси се, у задње вријеме, експанзијом мобилне телефоније и њеном интеграцијом у свакодневне животне активности, све више појављују мобилни телефони као носиоци одређених трагова. Једну од тих ситуација представљају и све учесталије пријетње путем телефона, најчешће путем СМС порука, а том приликом се појављује проблем фиксирања и документовања тих порука као потенцијалних извора доказа.

Разумљиво је да ће се приликом пријављивања ових кривичних дјела запримити пријава од пријавитеља (који је најчешће и оштећени), те ће се он саслушати у својству свједока и од њега ће се узети изјава у вези са наведеним околностима. У изјави је, поред општих елемената, неопходно цитирати и конкретне пријетње које је оштећени или свједок добио путем поруке. Том приликом, наравно, свједок може изјавити и да ће читањем тих порука њих цитирати у записник, што је пожељно, наравно, уколико их још увијек има сачуване (меморисане) у телефону. Поред читања порука, потребно је да свједок наведе и са којег броја је добио поруку, у које вријеме, колико је таквих порука, учесталост порука, озбиљност пријетње...

У пракси би се спорне поруке телефона фотографисале, те би се о томе сачињавала фото-документација којом се настојала поткријепити изјава свједока. Исто тако, присутна је и пракса привременог одузимања телефонâ у којима су меморисане поруке, како би се сами телефони,

са сачуваним порукама, користили као носиоци доказа у току главног претреса. Иако наведено у нормативном смислу није без основа, свакако да је непрактично, јер се оштећеном на тај начин одузима предмет који му је најчешће неопходан у свакодневним активностима, те му се враћа након истека релативно дужег периода (након неколико мјесеци или чак и година).

Усљед наведених потешкоћа, могуће је на мобилном телефону на којем су спорне фотографије извршити и увиђај, те о томе сачинити записник о увиђају и том приликом, поред записника, спорне поруке и фотографски фиксирати и о томе сачинити фото-документацију. Основ за ово поступање постоји у ЗКП, а индиректно и у криминалистичкој литератури.

У криминалистичкој литератури се наводи да се увиђај врши на лицу мјеста, али исто тако и на предметима (Жарковић, 2005: 10), што је у криминалистичкој пракси запостављено схватање. Из наведеног схватања произлази и закључак да се увиђај може вршити и на мобилним телефонима, јер је разумљиво да се они могу перципирати као предмети, у смислу претходних схватања. Ова схватања нису новијег датума, односно потичу из времена када се експанзија мобилне телефоније није могла ни претпоставити, али свакако да се ова схватања могу примијенити и у данашње вријеме, поготово када је у питању увиђај над мобилним телефонима као својеврсни увиђај над предметима.

Иако се у ЗКП не наводи децидирано да се увиђај врши над предметима, а поготово не над мобилним телефонима, исто тако се и не наводи да се на предметима не може вршити увиђај. Односно, у ЗКП се објекат увиђаја уопште не помиње, из чега се може перципирати исправност и нормативна неискључивост претходно изнесеног става. Наиме, с обзиром на то да се увиђај предузима када је за утврђивање важне чињенице у кривичном поступку потребно непосредно опажање, не прецизирајући „локацију“ или „носиоца“ тих важних чињеница, сматрамо да се непосредни увид у мобилни телефон, односно у спорне поруке сачуване на мобилном телефону – може перципирати као увиђај над тим мобилним телефоном, а околности под којима се увиђај врши, као и констатоване чињенице адекватно записнички, фотографски и на друге прикладне начине фиксирати, те о томе сачинити адекватну документацију (Записник о увиђају, фото-документацију, Записник о саслушању свједока...). С обзиром на специфичности вршења увиђаја у овим ситуацијама, разумљиво је да се у записник и другу пратећу увиђајну документацију морају унијети околности, специфичности и саме чињенице увиђаја. У том контексту, неопходно је прецизирати начин доласка до телефона, спецификацију мобилног телефона, начин увида у поруке, детаље („идентитет“) поруке, садржај поруке... Разумљиво је да се наведено треба записнички и фотографски констатовати и фиксирати.

Наравно, уколико се укаже потреба, вршење увиђаја на телефону не онемогућава евентуално привремено одузимање мобилног телефона ради других мјера и радњи (нпр.: вјештачења мобилног телефона), али је свакако практичније да се врши увиђај, поготово у оним ситуацијама када сам садржај поруке, те руковање мобилним телефоном не изискује релевантно стручно знање, осим знања коришћења мобилног уређаја за које је претпоставка да га сваки просјечно образован грађанин има. Управо у наведеном треба посматрати и процесну, криминалистичку, али и практичну диференцијацију између увиђаја, евентуалног претресања и вјештачења мобилног телефона.

Иако није обимна, и судска пракса, рекло би се, даје позитивне примјере оваквог поступања приликом увида у телефонске поруке и фиксирања записнички и фотографски оствареног увида истражном радњом увиђај. Тако се у једној пресуди наводи да „преглед садржаја мобилног телефона – увид и читање садржине СМС порука међусобно упућених између оптужених и свједока, представља увиђај на покретној ствари, јер се овдје не ради о материјалу који је прибављен надзором и снимањем телефонских и других разговора или комуникација другим техничким средствима или оптичким снимањем лица, које се могу стећи само примјеном члана 232 ЗКП-а, па се стога овдје ради о законитом доказу“ (Пресуда Врховног суда Србије Кж. 1. 2678/2007 од 18.02.2008. године).

Потребно је навести да из самог садржаја поруке, па чак и имајући у виду број са којег је спорна порука послата, не треба да се изводе преурањени закључци, попут инкриминације саме поруке (те, сходно томе, квалификације кривичног дјела), идентитета извршиоца (власник или корисник броја), учесталости спорне комуникације, изостанка претходне провокације... Наведена порука, поготово приликом запримања поруке, има ин(д)ицијални карактер, усљед чега је потребно да се у оквиру оперативног рада, сходно начелу плуралитета верзија, поставе и одговарајуће верзије, те предузимањем даљих криминалистичких мјера и радњи, прикупе информације, сазнања и доказни материјал који ће омогућити криминалистичко-диференцијалну дијагнозу и указати на идентитет извршиоца. Тек у току главног претреса, записнички и фотографски фиксирана спорна порука, заједно са другим прикупљеним доказним материјалом, моћи ће се користити као доказ.

Наравно, на крају је потребно напоменути да се овај начин фиксирања доказне информације може вршити само у случајевима када се спорна информација (садржај поруке), која је превасходно оперативног карактера, налази у оквиру поруке на телефону. У осталим ситуацијама, које су наизглед сличне, али се потенцијална оперативна информација не налази у оквиру поруке, већ у оквиру меморије мобилног телефона (контакти, именик, прослијеђене или примљене, а потом обрисане

поруке...), не може се користити овај начин фиксирања информације, већ се мобилни телефон треба привремено одузети, те над истим извршити дигитално вјештачење (или претресање).

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Увиђај је једна од најчешћих истражних радњи коју полиција спроводи, усљед чега је и разумљива обрађеност ове радње у криминалистичкој литератури. Сљедствено томе, не изненађује став криминалиста о властитој оспособљености приликом вршења ове истражне радње у пракси. Међутим, чињеница је да се овој радњи често приступа волонтаристички и рутинерски, чиме се садржински осиромашује њен оперативни значај и накнадна оперативна употребљивост резултата увиђаја. С друге стране, чињеница је да се сама суштина увиђаја, као истражне радње, релативизирано посматра у криминалистичкој пракси, кроз њено фактичко осиромашење. Најбољи примјер за то је оперативна радња полиције под називом криминалистичко-технички преглед лица мјеста, који неријетко супституише вршење увиђаја, запостављајући криминалистичко-силогистичку и процесну, али и криминалистичко-тактичку садржинску страну увиђаја као криминалистичке и истражне радње. Овакво рутинерско понашање полиције свакако онемогућава афирмисање увиђаја као „најважније истражне радње“ која би требало да почетни информационо-трасолошки дефицит о кривичном дјелу и извршиоцу у одређеној мјери умањи или чак и елиминише.

Други проблем у вези са диференцијацијом увиђаја није резултат рутинерског рада полиције, већ превасходно условљености криминалистичке праксе рјешењима која још увијек нису конституисана, а поготово нису етаблирана у криминалистичкој и кривичнопроцесној литератури. Наиме, усљед технолошког развоја, полиција често у криминалистичкој пракси има потребу да предузима одређене радње и мјере по властитом нахођењу, држећи се општег нормативног оквира и устаљених криминалистичких радњи и мјера. Међутим, разумљиво је да оваква рјешења, иако можда дају тренутне резултате, свакако нису дугорочног карактера, те би требало диференцирати најбољу праксу поступања, наравно, са нормативним оквиром и научном елаборацијом таквог поступања као основом.

Наведено би се морало афирмисати и у криминалистичкој и кривичнопроцесној литератури, а потом и у судској и криминалистичкој пракси, чиме би се увиђај поново афирмисао као „најважнија истражна радња“, те би тиме изгубио статус који данас влада у криминалистичкој пракси – да је увиђај, усљед многобројних разлога, изгубио значај који је имао, односно да му се у литератури даје превелик значај, док у пракси он има незнатан или чак никакав значај, поготово у оперативном смислу.

ЛИТЕРАТУРА

- Максимовић, Р., Тодорић, У. (1995). *Криминалистика техника*. Београд: Полицијска академија;
- Митровић, В., Ступар, Љ. (2002). *Криминалистика техника*. Београд: Виша школа унутрашњих послова,
- Водинелић, В. (1985). *Криминалистика – откривање и доказување*. Скопље: Факултет за безбједност и друштвену самозаштиту;
- Матијевић, М. (2015). Да ли се на увиђају планирају и провјеравају верзије. *Безбједност – Полиција – Грађани*. 1-2/2015, 93 – 111;
- Жарковић, М. (2005). *Кривичнопроцесни и криминалистички аспекти увиђаја на лицу мјеста*. Београд: издање аутора;
- Пресуда Врховног суда Србије Кж. 1. 2678/2007 од 18.02.2008. године.

DIFFERENTIATION CRIME SCENE INVESTIGATION AND OTHER ACTIONS OF THE POLICE

Aleksandar Miladinovic, MA*

Abstract: Although an crime scene investigation of the crime literature is certainly one of the more representative investigation activity, though there are some doubts about the differentiation of the crime scene investigation with a similar criminal actions of the police. These concerns have reflection and the practical activity of law enforcement, moreover, it seems that criminal practice goes a step forward in identifying specific actions of the police operative with the site investigation, which is evidence of character, which is not considered adequate criminalistics syllogistic treatment. On the other hand, modern technological innovation certainly touching and criminal practice, and much faster than criminal theory fails to adequately to elaborate, as is the case with certain criminal activities, to have the connection with the crime scene investigation. Due to the above, the paper will draw attention to the identification of the crime scene and some of the operational activities of the police, as well as give suggestions on how to take certain actions of the police, caused by the current technological developments incorporated into the investigative activity investigation.

Keywords: crime scene investigation, crime scene, showing the crime scene, access to SMS.

---

* *Police Academy in Banja Luka, email: aaleksandarbl@yahoo.com.*